

İQTİSADİYYAT

Nazirlər Kabinetinin Prezidentin sədrliyi ilə keçirilən əksər iclaslarının məzmunu ilə təkrar tanış olarkən ölkədə aparılan islahatlara həsr edilən nəhəng layihələrin, titanik əməyin və dərin intellektual biliklərin, müxtəlif elmlərin - mürəkkəb sinergetik yanaşmanın şahidi oluruq. Bu baxımdan qeyri-neft sektorunun inkişafının fərqli xüsusi maraq kəsb edir. Dövlət başçısı çıxışlarında dəfələrlə şəxələndirmədə ənənəvi sahələrə üstünlük verildiyini qeyd edib.

Xalçaçılıq da belə ənənəvi sahələrdən biridir. İnkişafına yeni təkan verilən bu sahəni araşdırdıqda aydın olur ki, illər boyu onun dirçəldilməsi, "Azərbaycan brendi" kimi şöhrət qazanması üçün müasir bazarın istehsal marketinq qaydalarına əsasən zəruri addımlar atılmışdır. Xalçaçılığın inkişafında iqtisadi maraqlardan daha çox milli-mənəvi dəyərlərin, milli irsimizin dünya miqyasında təbliği qarşıya bir məqsəd kimi qoyulmuşdur.

Öncə bu istiqamətdə atılan iqtisadi addımları qısa da olsa nəzərdən keçirək. 2016-cı ildə dövlət başçısının qərarı ilə "Azərbaycan" ASC yaradılır. Yeni qurumun müdaxirələri respublikamızın ayrı-ayrı bölgələrində toplanılan qədim və orijinal xalçalar əsasında yeni xalçalarınıza əsrarəngiz naxışların qədimliyini qaytarır. Ölkədə xalçaçılığın inkişafına fərqli münasibət sərgilənir, 5 may Xalçaçı Günü peşə bayramı kimi təqvimə salınır.

Nazirlər Kabinetinin 2016-cı ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasında çıxışında Prezident İlham Əliyev bu mövzuya etraflı toxunaraq perspektivləri belə təyin etmişdir: "Bu yaxınlarda "Azərbaycan" Səhmdar Cəmiyyəti yaradılıb. Xalçaçılıq sənəti bizim milli sərvətimizdir. Əsrlər boyu Azərbaycan xalçaçılığının inkişaf etdiribdir və Bakının mərkəzində - bulvarda açılmış Xalça Muzeyi həm özlüyündə bir memarlıq əsəridir və eyni zamanda bizim qədim sənətimizi bütün dünyada nümayiş etdirir. Əfsuslar olsun ki, xalçaçılıq sənaye kimi Azərbaycanada az inkişaf edib".

Azərbaycan xalçaları müxtəlif məktəblərə bölünür, rəng və naxışlarına görə bənzərsizdir. Hər xalça, demək olar ki, bir sənət əsəridir. Məhz bu amilləri nəzərə alaraq Azərbaycan Prezidenti xalçaçılığın ölkəmizdə kortebii yox, məqsədyönlü şəkildə inkişaf etməsinə qərar vermişdir. Beləliklə, xalçaçılığın inkişafında milli-mədəni irsimizin təbliği xüsusi bir istiqamət kimi özünü büruzə verməyə başlamışdır. Müxtəlif ölkələrdə keçirilən simpoziumlar, konfranslar, xalça sərgilərinə də mütəmadi olaraq Azərbaycan xalçası təbliği olunmuş, dünya tədqiqatçıları tərəfindən onun öyrənilməsinə və təbliğine geniş imkanlar yaradılmışdır.

"V Beynəlxalq Azərbaycan Xalçası Simpoziumunun Bakı şəhərində keçirilməsi haqqında" sərəncamı imzalaması isə Prezident İlham Əliyevin bu istiqamətdə atdığı növbəti addımdır. Bir neçə gün əvvəl Beynəlxalq Müğam Mərkəzində bu möhtəşəm simpozium öz işinə yekun vurdu. Simpoziumda 20-dən çox ölkənin mütəxəssisləri iştirak edirdi. Xalçaçılıq sənəti ilə bağlı ilk tədbir Bakıda hələ 30 il əvvəl - 1983-cü ildə UNESCO-nun himayəsi ilə keçirilmişdi. Bundan öncəki simpozium isə UNESCO-nun baş qərargahında - Parisdə görkəmli xalçaçı-ressam Lətif Kərimovun 100 illiyinə həsr edilmişdi. Bundan başqa, 35 illik tarixə malik məşhur London nəşriyyatının baş redaktoru Ben Evansın rəhbərliyi ilə "Halı" jurnalının redaksiya heyəti ötən il ölkəmizə gələrkən kifayət qədər maraqlı materiallar toplamışdır. Hazırda jurnal dünya kolleksiyalarında saxlanılan nadir Azərbaycan tikmələri mövzusunda yeni kitab layihəsi üzərində işləyir. Jurnal Qarabağın unikal "Əjdəhali" xalçasını Azərbaycan xalçası kimi oxuculara təqdim etmişdir. Bütün bunlar Azərbaycan xalçasının dünya səviyyəsində təbliğini gücləndirən zəruri tədbirlərdir.

Onu da qeyd etmək yerinə düşərdi ki, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva da uzun illər milli-mədəni irsimizin qorunmasına sahəsində zəruri addımlar atmış və bununla həm ölkədə xalçaçılığın inkişafına, həm də dünya miqyasında xalçalarınıza əvvəlki şöhrətinin özünə qaytarılmasına təkan vermişdir. Azərbaycan xalça sənətinin bu gün dünya mədəniyyətinin nailiyyətlərindən biri kimi UNESCO-nun Bəşəriyyətin Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə representativ siyahısına daxil edilməsi də Birinci vitse-prezidentin adı ilə bağlıdır. Məhz belə gərgin əmək Bakıya V Beynəlxalq Azərbaycan Xalçası Simpoziumu kimi möhtəşəm tədbirə evsahibliyi etmək imkanı vermişdir. Bu tədbirlər hələ də Azərbaycan dünyada aparıcı xalçaçılıq mərkəzinə çevrilir, xalçaçılıq elminin inkişafına yeni töhfələr vermək, ölkəmizin

Azərbaycan xalçası əfsanəvi şöhrətini özünə qaytarır

Qeyri-neft sektorunun şəxələndirilməsinə fərqli baxış

xalçaçı alimləri ilə dünyanın nüfuzlu tədqiqatçıları arasında yeni körpülər yaratmaq imkanı əldə edir.

Simpoziumun keçirilməsi dünya xalçaçılığında müstəsna əhəmiyyətə malikdir. ICOC-un Akademik Komitəsinin sədri Alberto Orlevi simpoziumda Şərqi və Qərbi təmsil edən nüfuzlu alimlərin bir araya gəlməsinin xalçaçılıq sənəti ilə bağlı ciddi müzakirələrə təkan verdiyini bildirmişdir: "Sevinirəm ki, 34 ildən sonra yenidən Bakıya gəlmişəm və o dövrdən tanış olduğum bir çox xalçaçı mütəxəssislərlə bir aradayam".

Dünyanın 30-dək muzeyində Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin ən qədim nümunələri saxlanılır. Artıq Azərbaycan xalçalarına məşhur tədqiqatçılar kitablar həsr edir, onu fərqli fəlsəfi məzmunla dünyaya yenidən təbliğ edirlər. Aydın görünən odur ki, Azərbaycan xalçasına həm ölkə daxilində, həm də dünya miqyasında fərqli yanaşma nümayiş olunur. Təbii ki, bu da ölkə daxilində xalçaçılığın inkişafını şərtləndirir. Bölgələrdə xalça istehsalı müəssisələrinin sayı bu ilin sonunadək 10-a, gələcəkdə isə 30-a çatdırılması və 5000 nəfərin işlə təmin olunması gözlənilir. Qısa müddət ərzində "Azərbaycan" peşəkar xalçaçı kadrların hazırlanması, dünya xalçaçılığında Azərbaycan brendinin tanıtılması istiqamətində xeyli işlər görülmüş, xalça çeşnilərinin elektron bazasının ərşəyə gətirilməsi və zənginləşdirilməsi istiqamətində lazımi addımlar atılmışdır. 2018-ci ilin sonuna qədər ətirici boyaq fabrikinin istifadəyə verilməsi nəzərdə tutulur, ölkədə yerləşən qoyunçuluq təsərrüfatlarının yun məhsuldarlığı artırılacaq, 1500 illik may ayından etibarən hər il 100 ton yun tədarük olunması nəzərdə tutulur.

Prezident İlham Əliyev Nazirlər Kabinetinin 2017-ci ilin 9 ayının sosial-iqtisadi inkişafına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasındakı çıxışında bir daha xalçaçılığın gələcəyinə toxunaraq prioritetləri belə təyin etmişdir: "Xalçaçılığın çox böyük potensialı var. Dövlət vəsait ayıraraq, bütün bu fabriklər dövlət hesabına tikilir, həm dəzgahlar, həm də bütün digər avadanlıq dövlət vəsaiti hesabına alınır. Biz bütün istehsal zəncirini ardıcılıqla yaratmalıyıq".

Xalçaçılığı ona görə inkişaf etdirməliyik ki, Azərbaycan xalçası bənzərsiz sənət əsəri kimi mahiyyət etibarilə dərin fəlsəfi məzmunla malikdir. Xalça bizim mədəniyyətimizin, tariximizin, adət və ənənələrimizin, inanclarımızın ayrılmaz bir hissəsidir. Xalçalar hər birimizin kədərinin və sevincinin nümayişi kimi ən vacib tarixləri, hadisələri tərənnüm etmiş, nağıllarımıza əfsanə kimi qol-qanad vermişdir. Anadan olan uşaqların, gəlin köçəcəklər qızların adına, məscidlər və toy mərasimləri üçün müxtəlif çeşnili və məzmunlu xalçalar toxunardı. Xalçaçılığın inkişafı üçün ölkəmiz geniş maddi və mənəvi imkanlara malikdir. Bu gün Azərbaycan xalçaları Şərqi xalçaçılıq sənətinin ən möhtəşəm və məşhur qollarından biridir. Bizim xalça məmulatlarının geniş və heyratamiz çeşidləri mövcuddur: məfrəş, xurcun, heybə, taxtüstü, yəhərüstü, duz torbası, çul, örkən, çömçədən, yun corablar, pərdələr. Xovsus məişət xalçalarına çətin, həsir, palaz, kilim, ladı, zili, vərni, sumax və s. aiddir. Xovlu xalçalara isə yerə döşənən və divardan asılan xalçalar, gəbələr, dəst xalça-gəbələr aiddir. Sütəlli xalçalar da Azərbaycan xalçaçılıq məktəbinin ayrı bir qoludur. Belə məşhur məktəbin dünya bazarında kifayət qədər alıcıları mövcuddur. Avropa ölkələrində, ABŞ-da, Rusiyanın özündə belə yaşayan azərbaycanlıların, türklərin və xalçaya bağlı digər xalqların nümayəndələrinin sayı yüz milyonlardadır. Bu sənət nümunəsinin onların əksəriyyətinin həyatının, uşaqlığının ayrılmaz bir parçasıdır.

Dünyanın ən nüfuzlu ölkələrində Azərbaycan xalçalarının sərgiləri açılır, elmi-praktik konfranslar həsr edilir. Biz xalçaları daha dərinləndiririk, onun təbliğini genişləndiririk, yeni bazarlardan başqa, milli mədəniyyətimizin qədimliyini, ənənələrini nə qədər müqəddəs olduğunu dünyaya daha dolğun təqdim etmək üçün əlavə imkanlar qazanırıq. Artıq xalça "Made in Azerbaijan" brendinin şah əsəridir desək, yanılmırıq.

Bizə elə gəlir ki, Qərbi üçün xalça bir qədər yad, ekzotik məhsuldu. Onu uzaq keçmişlə bağlayanlar, tozluğun gərəksiz əşya olmasını düşünənlər də var. Lakin əldə toxunan xalça otaqda tozu özümdə saxlayır və havanın təmizliyini təmin edir, astma xəstəliyindən, allergiyadan əziyyət çəkənlər üçün az qala müalicə vasitəsinə çevrilir.

Bəlkə də fikirləşənlər var ki, xalça keçmişin atributudur, günümüzdə elə də ciddi aidiyyəti yoxdur. Bu da belə deyil, müasir dizayn və interyer artıq xalçasız ötürməz. Bu gün Avropanın, digər Qərbi ölkələrinin ən məşhur dizaynerləri əldə toxunan xalçalardan dizayn elementi kimi istifadə edirlər. Bundan başqa, dünyanın Prada, Quççi, Fendi kimi məşhur dəb evləri xalça istehsalı ilə məşğuldurlar.

Bəzən isə bilməzlikdən xalçanı ekoloji mühitə ziyan verən istehsal sahəsi kimi qəbul edənlər də olur. Lakin xalça yüz faizli təbii məhsul sayılır və onun toxunmasında, sapların rənglənməsində yalnız təbii yun, pambıq və boyalar istifadə olunur. Xalçalar dünyada ağıla batmayan məqsədlər üçün istifadə edilir. Böyük konsertlərdə saatlarla səhnədə olan müğənnilər xalçanın üzərində oxuyarkən özlərini daha təhlükəsiz və rahat - evdəki kimi hiss edirlər. Bu səbəbdən hətta bezi rok musiqiçiləri sevimli xalçalarını dünya turnelərinə özləri ilə götürürlər. Holland üçlüyü We Make Carpets isə sərgilər və muzeylər üçün nədən gəldi - markandan, plastmas qaşığılardan belə xalça "toxuyurlar".

Xalçaların ucması ilə bağlı dünyanı dolaşan əfsanələrin də sayı-hesabı yoxdur. Bu, indinin özündə belə sevilən, araşdırılan mövzudur. Hətta elmi səviyyədə onun ucmasını sübut edə bilən araşdırımlar mövcuddur. Xalçaların ucması ilə bağlı qədim əfsanələrə isə ən çox Şərqi ədəbiyyatında, o cümlədən Azərbaycan xalq nağıllarında rast gəlinir. Uçan xalçalar "Min bir gecə" kitabından dünyaya qanad alır: Ələddinin uçan xalçası, Qoca Xəttabın səhri nəqliyyatı kimi. Bizim də uşaqlığımız uçan xalçalardan keçir. Bugünkü Azərbaycan realiti də ondan ibarətdir ki, xalçalarımız bənzərsiz sənət nümunəsi kimi asanlıqla "uçmaq", dünyada ən tələbkar alıcının zövqünü oxşamaq gücünə qadirdir.

Bunu ona görə əminliklə demək olar ki, artıq Qərbi özündə Şərqi xalçalarına rəğbət artır. Əslində, Qərbi həmişə Şərqi mədəniyyətini, milli-mədəni dəyərlərini kəşf etməyə cəhdlər göstərmişdir. XVI əsrdə Azərbaycana gələn ingilis səfərhəşi Antoni Cenkinson Şamaxıda Abdulla xanın yay iqamətgahındakı qızıl-gümüş saplarla toxunmuş xalça haqqında məlumat vermişdir. 100 il sonra holland səyahətçisi Yan Streys

Şamaxı hakiminin atının üstünə salınan çulun qızıl saplarla toxunub mirvarı və qiymətli daş-qaşlarla bəzədildiyindən yazmışdır.

Günün realiti isə ondan ibarətdir ki, Azərbaycan xalçaları əsrlər boyu qazandığı şöhrəti sürətlə geri qaytarır, dünya bazarında əvvəlki mövqeyini bərpa edir. Ölkədə bugünün özündə xalçaçılıqla məşğul olan sənətkarların sayı yüzlərdədir. Xalçaçılığın inkişafının sənaye üsuluna keçirilməsi, onun brend kimi dünyada məşhurlaşmasına verilən dövlət dəstəyi bu sahənin uzaq perspektivlərini artıq reallaşdırır.

Qubada keçirilən Xalça festivalında onlarla əcnəbinin, xarici turistin necə heyranlıqla bizim xalçaların naxışlarını seyr etdiyini gözlərimizlə gördük. Onlardan bəziləri ilə söhbət edəndə öyrəndik ki, xalçaların divara vurulması dünyada ciddi müzakirə olunan mövzulardandır. Qərbdə belə sayılır ki, Şərqi xalça xristian üçün ikonanın özü qədər müqəddəsdir. Ona görə də xalçaların divara vurulması Avropa ölkələrində və Rusiyada dəbə minir. Qərbi dizaynerləri öz sifarişçilərinə divarlarındakı rəsm əsərlərini xalça ilə əvəz etməyi təklif edirlər. Amerikalı şoumen ilk dəfə 1922-ci ildə "Robin Qud" filmində təqdimat mərasimində yere xalça döşəmişdir. O zaman xalça "ulduz dünyası"nda bütün film mərasimlərinin ayrılmaz hissəsidir. 2016-cı ildə "Oskar" mərasiminin 3 saatyarımlıq translyasiyasının canlı efirinin bir saati 152 metr uzunluğunda, 10 metr eni olan qırmızı xalçanın üzərində aparılmışdır. Yeni Şərqi xalçası tədrisən Qərbi mədəniyyətinin gündəlik həyatının, vacib tədbirlərinin ayrılmaz bir hissəsinə çevrilir.

Bir sözlə, Şərqi, o cümlədən Azərbaycan xalçası Qərbdə artıq qonaq yox, ev sahibidir. Azərbaycan brendi dünya düzünə çıxarkən müxtəlifliyi, məhsulların geniş spektri ilə alıcıları vələh etmək gücünə qadirdir. Çünki xalça mədəniyyətimizin bir parçası, ecazkar bir nağıl kimi artıq Qərbin qəlbini fəth edib. Bu gün xalçaçılığın inkişafına verilən dəstək ölkəmizi zəngin mədəniyyətə malik xalq kimi təqdim etməyə daha böyük imkanlar yaradır və bununla Azərbaycan xalçalarının qədim şöhrətini yenidən özünə qaydırır.

Bahadır İMANQULİYEV,
"Azərbaycan"